

नेपालको संविधान(भाग १ देखि ५ र अनुसूचिहरु)

The Constitution of Nepal(From Part 1 to 5 & Schedules)

खेमराज सापकोटा
शाखा अधिकृत(नेपाल सरकार)

१. नेपालको संविधान(२०७२) कहिले जारी भयो ?
  - वि सं २०७२ असोज ३ (20 sept 2015)
२. नेपालको संविधान(२०७२) कुन विधिबाट तयार भएको संविधान हो ?
  - संविधान सभाबाट(through constitutional assembly)
३. नेपालको संविधान(२०७२)मा कति भाग धारा र अनुसूचीहरु रहेका छन् ?
  - ३५ भाग ३०८ धारा र ९ अनुसूचीहरु(35 parts, 308 articles and 9 schedules)
४. नेपालको संविधान(२०७२) को पहिलो शंशोधन(first amendment) कहिले भयो ?
  - वि सं २०७२ फाल्गुन १६
५. नेपालको संविधान अनुसार नेपालको सार्वभौमसत्ता र राजकीयसत्ता कसमा निहित रहेको छ ?
  - नेपाली जनतामा (sovereignty and the state authority of nepal shall be vested in the nepalese people)
६. नेपालको संविधान अनुसार नेपाल कस्तो राज्य हो ?
  - संघिय लोकतान्त्रीक गणतन्त्रात्मक (federal democratic republican)
७. नेपालमा बोलिने सबै मातृ भाषाहरु(mother tongues)लाई के भनिन्छ ?
  - राष्ट्र भाषा(language of the nation)
८. नेपालको संविधानले सरकारी कामकाजको भाषा भनेर कुन भाषालाई तोकेको छ ?
  - नेपाली भाषा(nepali language as official language)
९. नेपालका राष्ट्रिय चिन्हहरु के के हुन ?
  - राष्ट्रिय फूल लालीगुराँस, रङ सिम्रिक, जनावर गाई र पंक्षी डाँफे
१०. नेपालको संविधानको कुन भागमा नागरिकता सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ ?
  - भाग २
११. नेपालको संविधानले कति प्रकारका नागरिकताहरुको व्यवस्था गरेको छ ?
  - ४ प्रकारका (वंशज, अंगिकृत, सम्मानार्थ र गैर आवासीय)
१२. नेपालको संविधानले गैर आवासीय नेपाली (NRN) लाई कस्तो अधिकार सहित नागरिकता दिने उल्लेख गरेको छ ?
  - आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकार सहितको नागरिकता (राजनीतिक अधिकार बाहेक)
१३. सम्मानार्थ नागरिकता(honorary citizenship) कसले प्रदान गर्न सक्छ ?
  - नेपाल सरकारले
१४. बाबु आमा दुवै नेपाली नागरिक(वंशज वा जन्मको आधारमा) भएको अवस्थामा सन्तानले कुन प्रकृतीको नागरिकता प्राप्त गर्छ ?
  - वंशजको आधारमा (by Descent)
१५. नेपाली नागरिकसँग बिहे गर्ने विदेशी महिलाले कुन नागरिकता पाउने व्यवस्था छ ?
  - वैवाहिक अंगिकृत नागरिकता (naturalized citizenship)
१६. नेपालको सरहद भित्र फेला परेको र पितृत्व र मातृत्वको ठेगान नभएको व्यक्तीले कस्तो नागरिकता पाउँछ ?

- वंशजको आधारमा
- १७. नेपालको संविधानको भाग कतिमा मौलिक हक(fundamental rights) सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ ?
  - भाग ३
- १८. नेपालको संविधानले कति वटा मौलिक हकहरूको व्यवस्था गरेको छ ?
  - ३१ वटा
- १९. मृत्यु दण्डको सजाय हुने गरी कानून नबाइने प्रतिवद्धता कुन मौलिक हकले गरेको छ ?
  - सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक (धारा १६)
- २०. न्याय सम्बन्धी हक अनुसार पक्राउ परेको व्यक्तीलाई पक्राउ भएको समयबाट कति समयभित्र मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष उपस्थित गराउनुपर्छ ?
  - २४ घन्टा भित्र
- २१. नेपालको संविधानले कुन तहसम्मको शिक्षालाई अनिवार्य र निशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गर्ने भनेको छ ?
  - आधारभुत तह सम्मको
- २२. नेपालको संविधानले कुन तहसम्मको शिक्षालाई निशुल्क पाउने गरी मौलिक हकमा व्यवस्था गरेको छ ?
  - माध्यामिक तह सम्मको
- २३. नेपालको संविधानमा उल्लेख गरीएका मौलिक हकको प्रचलनको लागि कुन हकको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - धारा ४६ मा संवैधानिक उपचारको हक(यसले सबै मौलिक हकको संरक्षण गर्ने भएकोले महत्वपूर्ण मानिने)
- २४. नेपालको संविधानको धारा ४७ अनुसार मौलिक हकको कार्यान्वयन गर्न संविधान जारी भएको कति समयभित्र कानुनी व्यवस्था गर्नुपर्ने उल्लेख छ ?
  - ३ वर्षभित्र
- २५. नेपालको संविधानले नागरिकका कर्तव्य अन्तर्गत कति वटा कर्तव्यहरूको व्यवस्था गरेको छ ?
  - ४ वटा कर्तव्य
- २६. नेपालको संविधानको धारा ४८ मा व्यवस्था गरिएका नागरिकका कर्तव्यहरू कुन कुन हुन् ?
  - राष्ट्रप्रति निष्ठावान हुँदै नेपालको राष्ट्रियता सार्वभौमसत्ता र अखण्डताको रक्षा गर्नु
  - संविधान र कानूनको पालन गर्नु
  - राज्यले चाहेका बखत अनिवार्य सेवा गर्नु
  - सार्वजनिक सम्पतिको सुरक्षा र संरक्षण गर्नु
- २७. नेपालको संविधानमा राज्यका नीतिहरू अन्तर्गत कति प्रकारका नीतिहरूको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - १३ वटा नीतिहरू
- २८. राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीतिमा लेखिएका कुनै विषय कार्यान्वयन नभएमा कुन अदालतमा प्रश्न उठाउन सकिन्छ ?
  - कुनै पनि अदालतमा प्रश्न उठाउन सकिँदैन
- २९. नेपालको परराष्ट्र नीति संचालनका आधारहरू के के हुन् ?
  - संयुक्त राष्ट्रसंघको वडापत्र, असंलग्नता, पञ्चशिलको सिद्धान्त, अन्तराष्ट्रिय कानून र विश्व शान्तीको मान्यता
- ३०. नेपाल राज्यको संरचना सम्बन्धी व्यवस्था नेपालको संविधानको कुन धारामा गरिएको छ ?
  - धारा ५६
- ३१. नेपालको संविधान अनुसार नेपालको राज्य संरचना कति तहको हुने व्यवस्था गरेको छ ?

- ३ तहको (संघ प्रदेश र स्थानीय तह)
- ३२. नेपालको संविधानले अवशिष्ट अधिकार(Residual Power) कसमा निहित रहने व्यवस्था गरेको छ ?
  - संघमा(धारा ५८)
- ३३. नेपालको राष्ट्रिय गानको रचना कसले गरेका हुन् ?
  - प्रदिप कुमार राई(व्याकुल माइला)
- ३४. नेपालको राष्ट्रिय गानका संगितकार को हुन् ?
  - अम्बर गुरुङ
- ३५. प्रदेश नं १ मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - १४
- ३६. प्रदेश नं २ मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - ८
- ३७. प्रदेश नं ३(बागमती) मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - १३
- ३८. प्रदेश नं ४(गण्डकी प्रदेश) मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - ११
- ३९. प्रदेश नं ५(लुम्बिनी) मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - १२
- ४०. प्रदेश नं ६(कर्णाली प्रदेश) मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - १०
- ४१. प्रदेश नं ७(सुदूरपश्चिम प्रदेश) मा कति वटा जिल्लाहरू रहेका छन् ?
  - ९
- ४२. नेपालको संविधानको कुन अनुसूचीमा संघको एकल अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - अनुसूची ५ (३५ वटा अधिकारहरू)
- ४३. रक्षा, सेना, युद्ध, प्रतिरक्षा, हातहतियार जस्ता विषय कुन तहको अधिकार अन्तर्गत पर्दछ ?
  - संघको एकल अधिकार अन्तर्गत
- ४४. नेपालको संविधानको कुन अनुसूचीमा प्रदेशको एकल अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - अनुसूची ६ (२१ वटा अधिकारहरू)
- ४५. नेपालको संविधानको कुन अनुसूचीमा संघ र प्रदेशको साझा अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - अनुसूची ७ (२५ वटा अधिकारहरू)(Concurrent Powers of Federation and State)
- ४६. नेपालको संविधानको कुन अनुसूचीमा स्थानीय तहको एकल अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - अनुसूची ८ (२२ वटा अधिकारहरू)
- ४७. नेपालको संविधानको कुन अनुसूचीमा संघ प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ ?
  - अनुसूची ९ (१५ वटा अधिकारहरू)(Concurrent Power of Federation, State and Local level)
- ४८. सहकारी, शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि जस्ता विषय कुन तहको अधिकार अन्तर्गत पर्दछ ?
  - संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार(Concurrent Power) अन्तर्गत

❖ प्रदेश र सम्बन्धीत प्रदेशमा रहेका जिल्लाहरू

संख्या	१ नं प्रदेश	२ नं प्रदेश	३ नं प्रदेश	गण्डकी प्रदेश	५ नं प्रदेश	कर्णाली प्रदेश	सुदूरपश्चिम प्रदेश
१	ताप्लेजुङ	बारा	काठमाडौं	कास्की	पाल्पा	हुम्ला	दार्चुला
२	पाँचथर	पर्सा	भक्तपुर	तनहुँ	गुल्मी	जुम्ला	बैतडी
३	ईलाम	रौतहट	ललितपुर	लमजुङ	अर्घाखाँची	मुगु	डडेलधुरा
४	झापा	सर्लाही	काभ्रेपलान्चोक	गोरखा	रूपन्देही	डोल्पा	कन्चनपुर
५	संखुवासभा	महोत्तरी	नुवाकोट	मनाङ	कपिलवस्तु	कालिकोट	अछाम
६	तेह्रथुम	धनुषा	धादिङ	मुस्ताङ	बाँके	जाजरकोट	बझाङ
७	धनकुटा	सिराहा	सिन्धुपाल्चोक	बाग्लुङ	बर्दिया	सुर्खेत	बाजुरा
८	भोजपुर	सप्तरी	रसुवा	पर्वत	दाङ	सल्यान	डोटी
९	सोलुखुम्बु		दोलखा	स्याङ्जा	रोल्पा	दैलेख	कैलाली
१०	खोटाङ		रामेछाप	म्याग्दि	प्युठान	रुकुम पश्चिम	
११	ओखलढुङ्गा		सिन्धुली	नवलपरासी पूर्व	नवलपरासी पश्चिम		
१२	उदयपुर		चितवन		रुकुम पूर्व		
१३	मोरङ		मकवानपुर				
१४	सुनसरी						

❖ अनुसूचीहरू(Schedules)

अनुसूची	नाम	अनुसूची	नाम
१	राष्ट्रिय झन्डा (national flag)	६	प्रदेशको अधिकारको सूची(List of State Power)
२	राष्ट्रिय गान(national anthem)	७	संघ र प्रदेशको साझा अधिकारको सूची(List of Concurrent Powers of Federation and State)
३	निशाना छाप(Coat of Arms)	८	स्थानीय तहको अधिकारको सूची(List of Local level Power)
४	प्रदेश र सम्बन्धीत प्रदेशमा रहने जिल्लाहरू(States and Districts to be included in the States)	९	संघ प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूची(List of Concurrent Power of Federation, State and Local level)
५	संघको अधिकारको सूची(List of Federal Power)		

❖ नेपालको संविधानका धाराहरू(धारा १ देखि ६० सम्म)

भाग	धारा	नाम	भाग	धारा	नाम
भाग १:- प्रारम्भिक(Preliminary)	१	संविधान मुल कानून(Constitution as the fundamental law)	भाग ३:- मौलिक हक र कर्तव्य(Fundamental Rights and duties)	३१	शिक्षा सम्बन्धी हक(Right to Education)
	२	सार्वभौमसत्ता र राजकीयसत्ता(Sovereignty and state authority)		३२	भाषा तथा संस्कृतीको हक(Right to language and culture)
	३	राष्ट्र(Nation)		३३	रोजगारीको हक(Right to Employment)
	४	नेपाल राज्य(State of Nepal)		३४	श्रमको हक(Right to Labour)
	५	राष्ट्रिय हित(National Interest)		३५	स्वास्थ्य सम्बन्धी हक(Right relating to health)
	६	राष्ट्र भाषा(Languages of the Nation)		३६	खाद्य सम्बन्धी हक(Right relating to food)
	७	सरकारी कामकाजको भाषा(Official Language)		३७	आवासको हक(Right to Housing)
	८	राष्ट्रिय झण्डा(National Flag)		३८	महिलाको हक(Rights of Women)
	९	राष्ट्रिय गान इत्यादि(National anthem etc)		३९	बालबालिकाको हक(Rights of child)
भाग २:- नागरिकता(Citizenship)	१०	नागरिकताबाट वञ्चित नगरिने(Not to deprive of citizenship)	भाग ४:- राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति तथा दायित्व(Directive Principles, Policies and Duties of the State)	४०	दलितको हक(Right of Dalit)
	११	नेपालको नागरिक ठहर्ने(To be citizens of Nepal)		४१	ज्येष्ठ नागरिकको हक(Right of Senior Citizens)
	१२	वंशीय आधार र लैङ्गीक पहिचान सहितको नागरिकता(Citizenship with identity of descent and gender)		४२	सामाजिक न्यायको हक(Right to Social justice)
	१३	नागरिकताको प्राप्ति पुन प्राप्ति र समाप्ति(Acquisition, reacquisition and termination of citizenship)		४३	सामाजिक सुरक्षाको हक(Right to social security)
	१४	गैर आवासीय नेपाली नागरिकता सम्बन्धी व्यवस्था(Power to grant non-resident Nepalese citizenship)		४४	उपभोक्ताको हक(Right of Consumer)
	१५	नेपालको नागरिकता सम्बन्धी अन्य व्यवस्था(Other provisions relating to citizenship of Nepal)		४५	देश निकाला विरुद्धको हक(Right against exile)
भाग ३:- मौलिक हक(Fundamental Rights and duties)	१६	सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक(Right to live with Dignity)	भाग ५:- राज्यको संरचना र राज्य शक्तिको बाँडफाँड	४६	संवैधानिक उपचारको हक(Right to Constitutional Remedies)
	१७	स्वतन्त्रताको हक(Right to Freedom)		४७	मौलिक हकको कार्यान्वयन (Implementation of Fundamental Right)
	१८	समानताको हक(Right to Equality)		४८	नागरिकका कर्तव्य(Duties of Citizens)
	१९	सञ्चारको हक(Right to Communication)		४९	मार्गनिर्देशनका रूपमा रहने(To be Guiding Principles)
	२०	न्याय सम्बन्धी हक(Right relating to justice)		५०	निर्देशक सिद्धान्तहरू(Directive Principles)
	२१	अपराध पीडितको हक(Right of victim of crime)		५१	राज्यका नीतिहरू(Policies of the state)
	२२	यातना विरुद्धको हक(Right Against Torture)		५२	राज्यको दायित्व(Obligations of the state)
	२३	निवारक नजरबन्द विरुद्धको हक(Right against detention)		५३	प्रतिवेदन पेश गर्ने(To submit Report)
	२४	छुवाछुत तथा भेदभाव विरुद्धको हक(Right against untouchability and discrimination)		५४	अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था(Provision relating to monitoring)
	२५	सम्पतिको हक(Right relating to Property)		५५	अदालतमा प्रश्न उठाउन नसकिने(Questions not to be raised in court)
	२६	धार्मिक स्वतन्त्रताको हक(Right to freedom of Religion)		५६	राज्यको संरचना(Structure of State)
	२७	सूचनाको हक(Right to Information)		५७	राज्य शक्तिको बाँडफाँड(Distribution of state power)
	२८	गोपनीयताको हक(Right to Privacy)		५८	अवशिष्ट अधिकार(Residual Power)
	२९	शोषण विरुद्धको हक(Right against Exploitation)		५९	आर्थिक अधिकारको प्रयोग(Financial Powers)
	३०	स्वच्छ वातावरणको हक(Right to clean Environment)		६०	राजस्व श्रोतको बाँडफाँड(Distribution of Revenue)